

ЮВІЛЕЇ

СЛОВО ПРО УЧИТЕЛЯ. 85 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВИДАТНОГО НАУКОВЦЯ УАД РОМАНА МАШТАЛІРА

О. Боженко, Л. Швайка

*Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна*

Що даліше час віддаляє нас від визначних пам'ятних подій, котрі відбувалися, постатей, котрі жили і творили тоді, то більше увиразнюється їхня велич. Особливо велич людини, життя якої було яскравим прикладом для багатьох, людини, яка помітно вплинула на хід подій, життя та долю тих, хто був поруч. Такою постаттю в житті академії і тих, хто був її учнями, працював був Роман Михайлович Машталір, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.

17 березня виповнюється 85 років від дня народження вченого. Йому було б 85. Він міг би ще жити, працювати, вчити, передавати свої знання, величезний неоціненний професійний і життєвий досвід молодому поколінню — студентам, колегам. Але... недожив. Доля відміряла йому лише 59 років життя, які він пройшов гідно та зробив вагомий внесок у галузевій науці, освіті, громадському житті.

Народився Роман Машталір у селянській сім'ї села Шегині Мостиського району. Велика жадоба до знань, надзвичайна працьовитість і цілеспрямованість і, безумовно, талант вивели його на вершину професійної майстерності. Вчений, долаючи відвертий спротив тодішньої системи, став першим на теренах колишнього СРСР доктором економічних наук у галузі поліграфії. Його знали, поважали та пам'ятають видавці, поліграфісти, науковці багатьох країн. Численна когорта його учнів живе та працює, реалізовує його наукові ідеї та розробки не лише в Україні, а й за кордоном — у Росії, Білорусі, Молдові, Литві, Латвії, Естонії, в країнах Середньої Азії, Грузії, Вірменії, Азербайджані, Польщі, Угорщині, Болгарії, Чехії, Словаччині, на Кубі, в Китаї, В'єтнамі, Монголії, Камбоджі, Конго й інших африканських країнах.

Формування майбутнього видатного вченого та педагога розпочалося ще в студентські роки в Українському поліграфічному інституті. З цього часу все трудове життя Романа Машталіра було пов'язане з поліграфією, з інститутом. Після завершення навчання в 1954 році працював на викладацькій роботі спочатку у Львівському поліграфічному технікумі, а з 1957 року — в рідному інституті, якому віддав 33 роки — більше ніж половину свого життя. Тут відбулося становлення його як визнаного в науково-освітньому середовищі вченого-економіста, відомого професіонала книговидавництва і поліграфічної галузі.

Перші наукові дослідження з питань ефективності використання основних фондів поліграфічних підприємств майбутній професор проводив ще в студентські роки. Подальші наукові пошуки пов'язані з вивченням становлення поліграфічної промисловості в західних областях України та перспектив її розвитку. Однак вони були призупинені, незважаючи на великий обсяг виконаної роботи.

Подальші наукові праці Р. М. Машталіра були присвячені дослідженню шляхів технічного прогресу в поліграфічній промисловості. Кандидатську дисертацію Роман Михайлович захистив 1964 року на спеціалізованій раді Київського інституту народного господарства, де навчався в річній цільовій аспірантурі.

Молодий вчений розширював і поглиблював свої наукові дослідження, які стосувалися проблем управління науково-технічним прогресом, економічної ефективності нової техніки та виробничих фондів, становлення та розвитку книговидання в Україні. Узагальнення результатів дослідження вченого представлені в монографіях «Эффективность производственных фондов полиграфической промышленности» (1971 р.), «Экономические проблемы научно-технического прогресса в полиграфии» (1978 р.), виданих у московському видавництві «Книга», в підготовленій у співавторстві книзі «Розвиток поліграфії в Україні» (1974 р.), в інших численних наукових працях. Його творчий доробок — понад 120 наукових праць, монографій, підручників, статей, науково-методичних розробок. У кожній його праці простежується ґрунтовність досліджень важливих економічних проблем, фундаментальність, скрупульозність і увага до деталей, чіткість формулювання результатів. Це риси, які характеризують Р. М. Машталіра як високого рівня професіонала, вченого-дослідника.

У 1978 році Р. М. Машталір захистив першу в економічній галузевій науці колишнього Союзу докторську дисертацію, 1980 року йому присвоєно вчене звання професора і 1981 року — заслуженого діяча науки і техніки України. Він став не лише першим доктором економічних наук у галузі книговидання, але й основоположником нового методу комплексного, системного дослідження соціально-економічних проблем галузі, автором першого рекомендованого Міністерством освіти СРСР підручника «Экономика полиграфической промышленности», що витримав два видання. На той час це був унікальний фундаментальний підручник для економічної підготовки студентів інженерних спеціальностей. За цим підручником здійснювалась економічна підготовка студентів як у нашому інституті, так і в Московському поліграфічному та його Ленінградському філіалі, на поліграфічних факультетах Омського політехнічного інституту, Ташкентського текстильного інституту, в поліграфічних технікумах. Концептуальні положення підручників, монографій, наукових статей Р. М. Машталіра не втратили актуальності й сьогодні, а в окремих випадках — вона навіть зростає. Його вагомим внеском у розвиток теорії та методології економічної науки, розроблення наукових засад розв'язання практичних проблем економіки послуговуються студенти й аспіранти у своїх наукових дослідженнях.

Роман Михайлович завжди дбав про майбутнє, спадкоємність у проведенні наукових досліджень. Завдяки йому набули подальшого розвитку дослідження з проблем удосконалення управління науково-технічним прогресом і підвищення ефективності поліграфічного виробництва.

Талановитий вчений, науковець Р. М. Машталір мав ще й талант доброго організатора — був першим деканом заснованого 1965 року в інституті інженерно-економічного факультету (згодом перейменованого на факультет економіки і

організації книжкової справи) і керував ним упродовж 15 років, віддаючи багато сил і енергії організації роботи факультету, дбаючи про забезпечення високоякісної підготовки фахівців. За період його керівництва на факультеті відкрито дві нові спеціальності: в 1967 році — «Редагування наукової, технічної та інформаційної літератури» і в 1977 році — «Книгознавство та організація книжкової торгівлі».

На факультеті він був батьком — добрим, уважним, турботливим і вимогливим. Він любив і поважав студентів, розумів їх, вникав у їхні проблеми, і нічого з їхнього життя не проходило повз увагу декана: і навчання, і побутові умови проживання в гуртожитку, і участь у наукових дослідженнях, спортивних змаганнях, художній самодіяльності. Особливо піклувався про майбутнє своїх випускників під час розподілу на роботу.

Із 1973 року Роман Михайлович поєднував роботу декана і завідувача кафедри економіки і організації поліграфічної промисловості. Високий професіоналізм, організаторський талант, цілеспрямованість, виняткова працелюбність і самоорганізованість допомагали йому ефективно працювати на цих двох важливих посадах і одночасно займатися наукою, громадською роботою. Роки діяльності кафедри під керівництвом Р. М. Машталіра були дуже плідними: він умів згуртувати колектив на вирішення важливих завдань кафедри, передавав молодшим колегам знання і досвід, не боявся ставити перед ними складні завдання. У центрі його щоденної уваги були: рівень і ефективність проведення занять, підвищення якості підготовки студентів, методичне забезпечення дисциплін, наукова робота. Завдяки завідувачу колектив кафедри працював як єдиний злагоджений механізм. У цей період кафедра видала багато методичної літератури, активізувалася наукова робота, налагоджувалися і зміцніли зв'язки з виробництвом, поліграфічними підприємствами, видавництвами, Українським науково-дослідним інститутом поліграфічної промисловості, де була створена і діяла філія кафедри, проводили спільні науково-практичні конференції. До наукової роботи кафедри долучалися і студенти старших курсів. Завдяки налагодженню тісних зв'язків із виробництвом студенти мали змогу проходити виробничу практику на передових поліграфічних підприємствах, де застосовували сучасне прогресивне обладнання і технології, передові форми і методи організації виробництва, добре організована планово-аналітична робота та управління виробництвом.

Багато уваги він надавав формуванню викладацького колективу кафедри, підготовці аспірантів і наукових працівників. Створив наукову школу в галузі економіки видавничо-поліграфічної справи. На кафедрі була відкрита і функціонувала аспірантура та спеціалізована рада з захисту дисертацій в галузі економіки. Під керівництвом Р. М. Машталіра було захищено п'ятнадцять кандидатських дисертацій. Серед тих, кому Роман Михайлович допоміг у становленні як науковців і педагогів, його вдячні учні — теперішні доценти кафедри О. М. Боженко, З. М. Холлод, О. М. Гірняк, Л. А. Швайка, В. В. Мартинів, які свято бережуть пам'ять про свого вчителя, стараються продовжувати його справу.

У 1980 році професора Р. Машталіра було призначено проректором із наукової роботи. З його приходом на цю посаду значно активізувалася наукова робота

кафедр і лабораторій інституту. Створені в підрозділах інституту наукові школи плідно працювали, активно проводили наукові дослідження за держбюджетною тематикою і за замовленнями підприємств, науково-дослідних організацій та органів управління галуззю. Саме в цей період зросла ефективність наукових досліджень в інституті, готувалися і захищалися кандидатські й докторські дисертації, збільшувався обсяг госпдоговірних науково-дослідних робіт, зокрема спільно із зарубіжними фірмами й організаціями. 1983 року за ініціативою та безпосередньою участю Р. М. Машталіра в інституті створено спеціалізована вчена рада з захисту кандидатських дисертацій за двома спеціальностями, на якій протягом 1983–1990 років науковці захистили понад 80 кандидатських дисертацій з актуальних питань видавничо-поліграфічного комплексу України. Активізувалася і студентська науково-дослідна робота, постійно діяли студентські наукові семінари, бюро з досліджень актуальних проблем розвитку і функціонування поліграфічних підприємств Львова, створено Раду молодих учених.

Професор Р. М. Машталір був визнаним авторитетом у науковому світі, входив до складу декількох спеціалізованих рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій, Науково-технічної ради Держкомвидаву СРСР і Науково-технічної ради Українського науково-дослідного інституту поліграфічної промисловості, був членом редакційної колегії союзнного журналу «Полиграфия» (м. Москва), членом редакційної ради видавництва «Вища школа» при Львівському державному університеті імені Івана Франка, редколегій багатьох галузевих журналів і науково-технічних збірників.

Роман Михайлович був добрим психологом, глибоко розумів людей, міг розглядіти потенціал людини і скеровував його в правильне русло, сприяв розвитку. Ця властивість допомогла йому сформувати потужний колектив кафедри, рекомендувати гідних перспективних людей на відповідальні посади в інституті. Так, на голову Ради молодих вчених професор рекомендував молодого асистента кафедри механізації та автоматизації поліграфічного виробництва Богдана Дурняка — теперішнього ректора академії. Його на цій посаді змінив перспективний Ігор Шаблій, який впродовж тривалого часу був деканом технологічного факультету. За підтримки Романа Михайловича ректором інституту став С. М. Гунько. І таких людей в академії чимало.

А яким Учителем, педагогом був Роман Михайлович... Прекрасний лектор, який викладав матеріал чітко, доступно, винятково логічно, читав лекції так, що його неможливо було не слухати. Дивовижний талант Учителя, вміння сформува-ти в своїх учнях потребу вчитися, створити культ навчання — усе це зобов'язувало нас, його студентів, ретельно готуватися до занять. Прийти невідготовленими на семінарське заняття з економіки поліграфічної промисловості до Романа Михайловича було неприпустимо.

Його ґрунтовні академічні знання, висока ерудиція, ораторські здібності, здатність заволодіти увагою студентів, концентруючи її на темі розмови — це те, що вирізняло його як викладача. А ще — його особлива індивідуальність, інтелігентність, строгість і водночас доброзичливість, і ... тепла, особлива усмішка, увага і

повага до студента. Таким талантом, талантом Учителя, Світоча духу Всевишній наділяє небагатьох.

Не можна не згадати про Романа Михайловича як про прекрасну, шляхетну людину. Він був доброзичливим і щирим, чуйним та уважним до людей, завжди готовим допомогти, умів слухати інших і сам був цікавим співбесідником, компанійською людиною, великим життєлюбом, оптимістом, вірив у гідне майбутнє України, її самостійність і незалежність.

Уже двадцять п'ять літ Р. М. Машталіра нема серед нас. Але його життя було прикладом яскравого горіння, служіння справі, людям, академії. Кафедра бережливо шанує пам'ять про Учителя, видатного вченого, Людину з великої літери.

Перед світлою пам'яттю Романа Михайловича Машталіра, учителя, наставника і радника, низько схиляємо голови.